

Fuchsia. (es).

LITTERATUR: (1) 689 1,617; 296 46,1930,24f; (2) 107 1948–50; (3) 161 1906/23:3292; (4) 186 52; (5) 161 1906/23:3, 2651 m.fl.; (6) 914 1,247; (7) 161 1906/23:2651; (8) 636 14,1895,159f; (9) 107 1955; (10) 503 30/10 1928; (11) 228g 31027; (12) 161 1906/23:949,3267; (12a) 161 1906/23:7; (13) 88 16.

Kornel, Hønsebær, *Cornus*

RØD KORNEL, *Cornus sanguinea*; buskens grene farves i solsiden rødbrune, enkelte bliver ved løvfald blodrøde; bladene er ægformede, blomsterne hvide i store flade stande, stenfrugten blåsort og saftig. Temmelig alm. i krat og hegning langs gærder, skovbryn.

Hønsebær 1767–1821, Jylland 1796, forleddet nedsættende, bærrene nærmest uspiselige for mennesker, sml. nedenfor om anden art; rejnbar 1767–1829; Jylland, at tysk rain = agerkant, sml. rejnfan bd. 4; rødstrit Sjælland o. 1870 efter den bladløse busks udseende, rødvie Lolland o. 1870 (snarere om *C. alba*), vie = pil; gråkosteris Falster o. 1880 efter anvendelsen, hårdbom Bornholm o. 1880.

Rød kornel har en række navne fælles med HØNSEBÆR, *Cornus suecica*, en urteagtig 10–25 cm høj plante med ægformede blade og små sortrøde blomster i små hoveder omgivet af stort hvidt firbladet svøb, således at blomsterstanden ligner en enkelt blomst; bærrene er sortrøde. Alm. i nordjyske krat og hedemoser, sjælden på øerne.

Hønsebær 1688ff, fruebær 1769–1821, stenbær Mors 1811–o. 1870, Djursland 1867; o. 1870: troldbær Vendsyssel, vel fra norsk, melbær Ad dit, hønseblind Lolland-Falster. – Færøerne: royðuber o. 1780ff måske til royða = rød okkerjord (bærfarven). – Grønland: kingmernauset.

KIRSEBÆRKORNEL, *Cornus mas*, prydbusk med gule blomster før løvspringet og store røde, spiselige frugter.

Kornel 1622ff (korneol) af latin corneolus = hornagtig (om veddet); vælske kirsebær 1601, vælsk = fremmed, udenlandsk; hornkirsebær 1790–1876.

LITTERATUR: 689 1,404–08; 751 146; 521.

Frugterne af kirsebækornel kan spises rå, syltes, anvendes til saft og vin, syltet umodne skal de

Rod kornel. (es).

ligne oliven; blade og grene kan anvendes til garvning, veddet til alle slags instrumenter, tænder i drivhjul, knivskifter, drejerarbejder, skopløkke m.m. (1).

Rød kornels grene og blade er anvendelige til garvning, veddet til mange redskaber og mekaniske instrumenter såsom kamme, ladestokke, bøssekolber, lange rette grene til piberør; frugten giver en purpurfarve, bladene efter sigende en behagelig te (o. 1800; 2); veddet er brugt til piskeskafter, paraply- og parasolstokke, spadestokke (1916; 3), grenene til gårdkoste. – Blomsterne stiller diarré (1648; 4). Nævnt blandt midler modhestens blodstallen (5).

På Færøerne spises (1800) hønsebærs frugter af børn og unge mennesker, bladene kan ryges som tobak (6).

Den røde kornel er et flammebundt · af grene, der stritter kompasset rundt · og vildt forrygende gnister spry · som fra et blussende arnefyr *Olaf Andersen* (7).

LITTERATUR: (1) 398 1806,143f; 597 105; 304 171; 599b 2,11; 950 194; (2) 739 1,1796,635–37; 398 1806,144f; (3) 622b 227; (4) 697 4; (5) 83 82; (6) 518 181f; (7) 27f 20f.

Vedbend, *Hedera helix*

Den stedsegrønne plante har tre- til femlappede blade, stænglerne enten ligger på skovbunden og gærder eller klatter med hæfterødder mange meter højt i træer og op ad mure. Ældre eksemplarer får helrandede blade og små gulgrønne blomster i skærme og sorte, giftige bær. Temmelig almindelig.

Vedbend o. 1300ff (witbendæ) betyder enten 'træbånd' eller 'vidjebånd' med hentydning til de omslyngende og bøjelige stængler. *Eppik* slutningen af 1400-t–1867 fra tysk, *ræveløv* begyndelsen af 1500-t af reve = ranke, *epeu* 1643ff fra tysk, måske beslagtet med oldhøjtysk ord for bitter (bærrene), *vintergrøn* 1648ff, *rendeløv* 1774, *eviggrøn* Oehlenschläger 1804, H. C. Andersen 1848 og 1855: *evighedsgrøn*; *borgranke* 1813 navnet konstrueret, *immergrøn* 1835; Angel, Sønderjylland, *kravl-op* Arhusegnen o. 1870, Djursland o. 1880; ved Kolding; *omløber* Kalundborgsgen og *rendekælling* Haderslevgenen o. 1870.

LITTERATUR: 689 1,682–84.

MARKANTE EKSEMPLARER

Landets »største« vedbend gror (1897) på eg ved Hindsgavl NVFyn (1), et andet stort eksemplar på eg ved Gyldensteen NVFyn omtales 1885, endvidere meget store vedbend i skovene omkring Petersværft SSjælland og i Gisselfelt og Knuthenborg park (2). Danmarks største lian skal være en vedbend på Askov mejeri ved Holbæk, som dækker den 28 meter høje skorsten fra jorden til toppen (3).

H. C. Andersens Efeu ved mindestenen i Holsteinborg park er plantet af digteren maj 1856, en aflægger blev 1930 plantet i blomstergården ved H. C. Andersens Hus i Odense (4). »Borgranken« var historikeren Vedel Simonsens yndlingsplante og dækker hans grav på Veflinge kirkegård (5).

LITTERATUR: (1) 808; 1008 14,1926,111; (2) 19 86f; 920 8,1883,119; (3) 109 16/7 1956; (4) 725 1/11 1930; 876 22/4 1960; (5) 760 807.

LAEGEMIDLER

Planten *edera*, *hedera*, der ofte nævnes i 1400- og 1500-t's urtebøger, kan i nogle tilfælde gælde korsknop (bd. 4), som har lignende vækst og blade.

Begyndelsen af 1400-t: for hovedpine gnides næsen med saften af edera og humle blandet med olie og eddike, ansigt og tindinger med saften i rosenolie og vin, tindingerne med bl.a. bærrene i eddike, ansigtet med dekolt af bladene i eddike og rosenolie; indgår i middel mod øjenlidelser, syge øjne gnides med indtørret saft af edera og fennikel; inderbarken bestanddel af øjenlægemiddel; saften blandet med eddike og salt i næsen for døvhed; koges i vand og knuses, udtrækket blandet med honning og peber drikkes mod hæshed; i middel for epilepsi; spises for blæresten; patient med kvæstet hoved skal drikke udtræk af edera, sevenbom og husløg i vin; rodten knust med øl eller bærme drikkes mod maveonde; saften indgår i salve, der bevirker hårfall (1).

Christiern Pedersen 1533: saften blandet med olie og eddike inddryppes i næsen mod hovedpine (6b), vedbenolie gnedet på navlen og nedetter hjælper til at gøre kvinde gravid (70a), lud af asken får håret til at vokse og blive gult, også på gamle folk (1b).

Henrik Smid 1546ff (2): de tørrede og pulverserede blomster drukket med vin stiller blodsot

Vedbend klætret helt til tops i stort asketræ i Forstbotanisk Have i Århus. (es).